

Paweł BORUTA\*

 <https://orcid.org/0000-0002-1671-349X>

## WŁASNOŚĆ I CYWILIZACJA ŁACIŃSKA. DYSTRYBUCJONIZM W MYŚLI POLITYCZNO-PRAWNEJ FELIKSA KONECZNEGO

### Abstrakt

**Przedmiot badań:** Dorobek intelektualny Feliksa Konecznego cieszy się współcześnie stonkowo dużą popularnością, inspirując twórczy dyskurs naukowy w wielu dziedzinach. Najważniejszym elementem owej spuścizny jest oryginalne opracowanie zagadnienia cywilizacji, a w szczególności cywilizacji łacińskiej, którą opisał w sposób wyczerpujący i z którą osobiście się identyfikował. Aby lepiej zrozumieć istotę jego myśli, należy spojrzeć na nią z różnych perspektyw. Przedmiotem niniejszej pracy jest próba zestawienia założeń cywilizacji łacińskiej u Konecznego z ustrojem o potencjalnie podobnej naturze, aby ukazać oba zagadnienia w nowym świetle – lepiej wytłumaczyć źródła obu systemów, jak i wytyczyć potencjalne ścieżki rozwoju.

**Cel badawczy:** Celem artykułu jest umiejscowienie cywilizacji łacińskiej obok dystrybucjonizmu i zbadanie, w jakim stopniu dystrybucjonizm spełnia wymagania ustrojowe postawione cywilizacji łacińskiej przez Konecznego. Dystrybucjonizm, koncepcja ustroju społeczno-ekonomicznego opracowana przez Hilaire Belloc a Gilberta Keitha Chestertona zakłada w swojej istocie potrzebę jak najszerzej dystrybucji dóbr materialnych. Autor stawia sobie za cel opisanie, na ile ten cel jest kompatybilny z cywilizacją łacińską.

**Metoda badawcza:** Autor za pomocą metody historyczno-porównawczej i krytycznej zestawia ze sobą cywilizację łacińską i dystrybucjonizm. Drogą gruntownej analizy materiałów źródłowych dokonuje określenia geny i podstawowych czynników składowych obu koncepcji, a następnie wskazuje na analogie i pokrewieństwa.

**Wyniki:** Wnioskiem końcowym jest stwierdzenie wysokiej kompatybilności cywilizacji łacińskiej z doktryną dystrybucjonizmu. Identyfikacji podlegają liczne tożsame elementy: uznanie znaczenia własności i wolności ekonomicznej; postulat jak najszerzej dystrybucji własności, zwłaszcza własności nieruchomości; aposterioryzm w kształtowaniu ustroju; system prawny sprzyjający podziałowi i utrzymaniu własności; afirmacja roli Kościoła Katolickiego i chrześcijańskiej moralności w kształtowaniu społeczeństw. Uzyskane wyniki badań pozwalają postawić tezę o dystrybucjonizmie jako modelowym ustroju ekonomicznym w cywilizacji łacińskiej.

---

\* Mgr, Uniwersytet Łódzki, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych; e-mail: [pawel.boruta@edu.uni.lodz.pl](mailto:pawel.boruta@edu.uni.lodz.pl)

Powodzenie przeprowadzonej analizy porównawczej rokuje pozytywnie na dalszą komparatystykę, mającą za przedmiot typy cywilizacji u Konecznego oraz systemu ekonomiczne opisane przez Belloc'a i Chestertona.

**Słowa kluczowe:** cywilizacja łacińska, Koneczny, dystrybucjonizm, Belloc, Chesterton.

*Własność prywatna jest święta i nietykalna*<sup>1</sup>

Feliks Koneczny

*Własność jest to punkt honoru*<sup>2</sup>

Gilbert Keith Chesterton

## 1. Wstęp

Feliks Koneczny (1862–1949) jest postacią znaną przede wszystkim z opracowania oryginalnej teorii cywilizacji<sup>3</sup>. Istotą tej koncepcji było twierdzenie, że „ludzkość dzieli się na cywilizacje, które odróżniać należy według pewnych cech zasadniczych, z pomocą szeregu cech znamienych”<sup>4</sup>, gdzie cywilizacja rozumiana jest jako „metoda życia zbiorowego”<sup>5</sup>. Owa myśl zatacza coraz szersze kręgi w polskiej rzeczywistości naukowej. Mowa tu nie tylko o takich aspektach, jak szeroka dostępność i stale rosnąca popularność dzieł wywodzącego się z Krakowa uczonego, ale również o realnym potencjale jego twórczości do inspirowania twórczego dyskursu. Za dowód służyć może okoliczność, iż zauważalna część współczesnych autorów stosuje aparat pojęciowy i systematykę opracowaną przez twórcę *O wielości cywilizacji*<sup>6</sup>. Czy będzie to miało

<sup>1</sup> **F. Koneczny**, *Czterdzieści tez zasadniczych*, Trybuna Ludu 1927/19, s. 3.

<sup>2</sup> **G.K. Chesterton**, *The Outline of Sanity* [1926], w: **G.K. Chesterton**, *The Collected Works of G.K. Chesterton Volume V*, Ignatius Press, San Francisco 1987, s. 52.

<sup>3</sup> Zob. **P. Bezat**, *Teoria cywilizacji Feliksa Konecznego*, Dom Wydawniczy „Ostoja”, Krzeszowice 2004.

<sup>4</sup> **F. Koneczny**, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom II*, Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań–Warszawa 1921, s. 1.

<sup>5</sup> **F. Koneczny**, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom I*, Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań–Warszawa 1921, s. 7.

<sup>6</sup> Za przykład posłużyć może czasopismo naukowe „Pro Fide Rege et Lege”, którego cały numer został poświęcony tematyce „Łacińskiego Państwa Narodu Polskiego”. Zarówno źródła tego określenia, jak i całej siatki pojęciowej zastosowanej do określenia tematyki numeru w oczywisty sposób szukać należy w myśli Konecznego. Wskazują na to m.in. liczne cytowania F. Konecznego w opublikowanych tam tekstach, zaś we wstępie określone zostało o cywilizacji łacińskiej: „Wspólnie przyjmuje się, że jej filarami są filozofia grecka, prawo

namacalne znaczenie polityczne w skali Polski i innych społeczności, pozostaje pytaniem otwartym. Tym, co było i zawsze pozostanie zasadne, jest nieustająca analiza doktryny Konecznego, która umożliwia lepsze zrozumienie żywotności charakteryzującej jego dorobek.

Cennym narzędziem służącym do analizy jest ogólnie rozumiana komparatystyka. Poprzez porównywanie (w tym konkretnym wypadku) doktryn polityczno-prawnych, a szczególnie wykazywanie podobieństw między nimi, jesteśmy w stanie lepiej zrozumieć każdą z nich. Wzajemne przenikanie się systemów opracowanych przez różnych autorów wskazuje zazwyczaj na zakorzenie w tym samym (lub co najmniej podobnym) paradygmacie filozoficznym, a mówiąc szerzej – *cywilizacyjnym*.

Celem niniejszego tekstu jest porównanie zapatrywań Konecznego na temat kluczowej w jego twórczości cywilizacji łacińskiej (będącej „dalszym ciągiem rzymsko-helleńskiej, uprawianej na chrześcijańskim podłożu”<sup>7</sup>) z koncepcją ustroju ekonomicznego znaną jako dystrybucjonizm. Ten drugi termin określa system opracowany przez dwóch myślicieli angielskich, Hilaire Belloc (1870–1953) i Gilberta Keitha Chestertona (1874–1936), którzy w swoich dziełach koncentrowali się na znaczeniu własności prywatnej i jej szerokiej dystrybucji<sup>8</sup>. Celem poniższego artykułu jest zbadanie, w jakim zakresie dystrybucjonizm jest kompatybilny z założeniami cywilizacji łacińskiej, potencjalnie stanowiąc uosobienie postulatów ustrojowych postawionych i osobiście propagowanych przez Konecznego<sup>9</sup>.

Założenie to jest nie tylko uzasadnione metodologicznie, ale niezwykle praktyczne. Jak zaznaczono na wstępie, analiza tego typu może rzucić nowe światło na myśl Konecznego poprzez badanie aspektów historycznych, filozoficznych, religijnych i prawnych. Poniższe rozważania mają na celu wykazanie wspólnych elementów myśli ww. autorów, tym samym uzasadniając przywoływaną powyżej żywotność dorobku Konecznego. W przypadku gdy dwie

---

rzymskie i etyka chrześcijańska” (M. Ziętek-Wielomska, *Wstęp: Łacińskie Państwo Narodu Polskiego*, Pro Fide Rege et Lege 2019/1, s. 7). Wystarczającym jest porównać to twierdzenie z licznymi słowami samego F. Konecznego, które przywoływane są w pewnej części również w niniejszym artykule.

<sup>7</sup> F. Koneczny, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski*. Tom I..., s. 7.

<sup>8</sup> Zob. P. Boruta, T. Tulejski, *Poza kapitalizmem i socjalizmem. Dystrybucjonizm jako alternatywa wobec materialistycznego postrzegania ludzkiej egzystencji*, Studia Prawno-Ekonomiczne 2017/CIV, s. 27–44.

<sup>9</sup> Owe „łacińskie” postulaty można bez wątpienia utożsamić z osobistymi poglądami F. Konecznego. O „doktrynie łacińkości” F. Konecznego zob. P. Bezat, *Poglądy polityczno-prawne Feliksa Konecznego*, Dom Wydawniczy „Ostoja”, Krzeszowice 2004.

odrębne doktryny (opracowane w podobnych okresach, lecz nieodwołujące się bezpośrednio do siebie) wykazują liczne podobieństwa, można wnioskować o występowaniu pewnych kategorii obiektywnych i uniwersalnych, które znajdują zastosowanie tak w warunkach myśli polskiej, jak i angielskiej. Niektóre z nich mogą być bardziej oczywiste i ogólne – naturalnie wysuwa się tutaj okoliczność wspólnej ww. autorom religii katolickiej – niektóre zaś odnoszące się do konkretnych postulatów i szczegółowo uzasadnione, co sugeruje tożsame perspektywy we wszystkich dziedzinach egzystencji. Punktem odniesienia jest w przedmiotowym przypadku instytucja własności.

## 2. Fundament własności prywatnej i jej szeroka dostępność w kontekście dobrobytu

Koneczny w swoich badaniach stosował autorskie pojęcie „pięciomianu bytu”, określane także jako *quincunx*. Opisując formę i treść życia ludzkiego, pisał on:

Na zewnętrzną stronę duchową życia składają się pojęcia Dobra (moralności) i Prawdy, na cielesną zdrowia i **dobrobytu**; nadto istnieje kategoria Piękna, wspólna ciału i duszy. [...] Istnieje więc pięć kategorii bytowania ludzkiego. Zachodzą między nimi nieustannie stosunki wzajemne, organizacja ich niejako. A gdzie organizacja, tam hierarchia<sup>10</sup>.

Dobrobyt stanowi zatem integralny element pełni bytowania człowieka. Koneczny zaznacza jednak, iż nie należy mieszać pojęcia tego z materializmem<sup>11</sup>, a „kategorii cielesnych wyłącznie jako przeciwieństwa kategorii duchowych”<sup>12</sup>. Jednocześnie utrzymuje, że wszystkie pojęcia z pięciomianu powinny doskonale się uzupełniać, co jest warunkiem *sine qua non* „normalnego życia”<sup>13</sup>.

Jaki jest zatem związek pomiędzy dobrobytem a „normalnym życiem”? Zobrazowaniem tej zależności są słowa tradycyjnie przypisywane Św. Tomaszowi z Akwinu, na które Koneczny również się powoływał<sup>14</sup>. Akwinata wyszczególniał dwa czynniki, dzięki którym człowiek jest zdolny do prowadzenia dobrego życia. Pierwszym i kluczowym jest kierowanie się w działaniu cnotą, gdzie

<sup>10</sup> **F. Koneczny**, *O wielości cywilizacji*, Capital, Warszawa 2015 [1935], s. 181. Podkreślenie autora.

<sup>11</sup> *Ibidem*, s. 182.

<sup>12</sup> *Ibidem*, s. 183.

<sup>13</sup> *Ibidem*.

<sup>14</sup> Pośrednio, przez odniesienie do *Quadragesimo Anno* Piusa XI – zob. **F. Koneczny**, *Dobrobyt* [1938], w: **F. Koneczny**, *O sprawach ekonomicznych*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa b.d.w., s. 78.

cnota rozumiana jest jako to, przez co człowiek żyje w sposób dobry. Drugim warunkiem, o charakterze instrumentalnym, jest posiadanie wystarczającej ilości dóbr materialnych, których używanie umożliwia prowadzenie owego dobrego życia<sup>15</sup>.

Po ustaleniu elementarnego znaczenia dóbr cielesnych należy określić, jaka forma posiadania jest preferowana. Koneczny w sposób jednoznaczny wskazywał na **własność osobistą**, jego zdaniem w sposób nierozzerwalny związaną z ustrojem rodzinnym opartym na dożywotnim jednożeństwie (monogamii)<sup>16</sup>. Owa własność prywatna jest z jednej strony nienaruszalna, „święta i nietykalna”<sup>17</sup>, ale jednocześnie nie jest celem ostatecznym, absolutem – „Nie zależy nam na wielkich bogactwach, ale chcemy, żeby w społeczeństwie było jak najwięcej osób zamożnych, mających z czego żyć, niezależnych materialnie”<sup>18</sup>. Manifest ten wskazuje w sposób oczywisty na ideę dystrybucjonizmu.

H. Belloc i G.K. Chesterton, główni architekci tej koncepcji ustrojowej, stawiali instytucję własności prywatnej w ścisłym centrum swoich rozważań<sup>19</sup>. Chesterton określał ją czynnikiem różnicującym człowieka cywilizowanego od barbarzyńcy<sup>20</sup>, posuwał się nawet do stwierdzeń przeciwstawiających godność płynącą z własności przymusowi parania się prostytutką<sup>21</sup>. Belloc wyszczególniał przy tym dwie cechy, które czyniły owo rozwiązanie dobrym i pożytecznym: faktyczne umożliwienie korzystania z wolnej woli oraz zaspokojenie potrzeby różnorodności w życiu ludzkim<sup>22</sup>. Oba te czynniki sprowadzały się do wolności ekonomicznej, która to „znajduje się wśród najwyższych dóbr doczesnych”<sup>23</sup>. Idąc tym tokiem rozumowania, Belloc postulował reformę prowadzącą do jak najszerzej dystrybucji własności:

<sup>15</sup> **Sancti Thomae de Aquino**, *De regno ad regem Cypri*, w: **Sancti Thomae de Aquino**, *Opera omnia, Tomus XLII, iussu Leonis XIII P.M. edita*, Editori Di San Tomasso, Rzym 1979, s. 467 (II, 4 [I, 15]).

<sup>16</sup> **F. Koneczny**, *Ekonomia i etyka* [1947], w: **F. Koneczny**, *Zwierzchnictwo moralności. Ekonomia i etyka*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa 2006, s. 23.

<sup>17</sup> **F. Koneczny**, *Czterdzieści tez...*, s. 3.

<sup>18</sup> **F. Koneczny**, *Ekonomia i etyka...*, s. 23.

<sup>19</sup> Zob. **M. Novak**, *Saving Distributism*, w: **G.K. Chesterton**, *The Collected Works of G.K. Chesterton: Volume V*, Ignatius Press, San Francisco 1987, s. 16.

<sup>20</sup> **G.K. Chesterton**, *The Outline...*, s. 52.

<sup>21</sup> *Ibidem*.

<sup>22</sup> **H. Belloc**, *An Essay on the Restoration of Property*, IHS Press, Norfolk VA 2002 [1936], s. 30.

<sup>23</sup> *Ibidem*, s. 33. Wszystkie tłumaczenia z języka ang. autora, chyba, że zaznaczono inaczej.

Tylko dzięki dobrze rozdzielonej własności członkowie społeczeństwa mogą oddziaływać na swoje Państwo. Jedyne za jej pomocą opinia publiczna może się bujnie rozwijać. Organizm może przetrwać tylko wtedy, gdy większość jego komórek jest zdrowa. Jest to przeto w naszym interesie, ażeby przywrócić wolność ekonomiczną poprzez odnowienie tej jedynej instytucji, dzięki której może się ona prawidłowo rozwijać, a instytucją tą jest własność<sup>24</sup>.

Postulat ten jest tożsamy z zasadniczymi tezami Konecznego o gospodarce, mówiącymi o znaczeniu własności, uwłaszczaniu klas nieposiadających czy unikaniu zniechęcania do nabywania i utrzymywania własności<sup>25</sup>. Można więc posunąć się do stwierdzenia, iż bycie człowiekiem cywilizowanym było, zarówno u Chestertona, jak i u Konecznego, nierozzerwalnie związane z posiadaniem, z korzystaniem z dobrodziejstw własności prywatnej. Po ustaleniu tego fundamentalnego twierdzenia można pochylić się głębiej nad wybranymi elementami postulowanej przez dystrybucjonizm reformy w kontekście cech cywilizacji łacińskiej.

### 3. Wybrane tożsame postulaty ustrojowe

#### 3.1. Aposterioryzm

Ogólnym założeniem prawa w realiach cywilizacji łacińskiej jest aposterioryczna metoda jego tworzenia. Jak pisał Koneczny, metoda ta „wysuwa prawo z doświadczenia, dostosowując je do pojęć etycznych”<sup>26</sup>. Przeciwnym rozwiązaniem jest aprioryzm, przy pomocy którego „udziela się sankcji prawnej stosunkom wymyślanym, wymyślonym, a więc nieistniejącym”<sup>27</sup>. Polski uczonej jednoznacznie opowiadał się po stronie aposterioryzmu, twierdząc, iż prawo tworzone według tej zasady wyłania się bezpośrednio z potrzeb ludzkości, będąc jedynym rzeczywiście zdolnym do ożywiania życia ludzkiego i stosunków społecznych<sup>28</sup>. Koneczny nie był przy tym negatywnie nastawiony do zmian samych w sobie, próbowanie nowych norm jego zdaniem dowodziło żywotności zbiorowości<sup>29</sup>. Był jednak przeciwnikiem zmian rewolucyjnych, narzucanych

<sup>24</sup> *Ibidem*.

<sup>25</sup> **F. Koneczny**, *Czterdzieści tez...*, s. 3.

<sup>26</sup> **F. Koneczny**, *Państwo w cywilizacji łacińskiej* [1941], w: **F. Koneczny**, *Państwo i prawo w cywilizacji łacińskiej*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa–Komorów 2001, s. 30.

<sup>27</sup> *Ibidem*, s. 30–31.

<sup>28</sup> *Ibidem*, s. 31.

<sup>29</sup> **F. Koneczny**, *Warunki parlamentaryzmu*, *Przegląd Powszechny* 1924/164, s. 16.

odgórnie. Twierdził, iż cywilizacja łacińska jest w naturze swojej antyrewolucyjna i charakterystycznie rozwija się ona w sposób ewolucyjny, czyniąc postępy jedynie w czasach względnego spokoju<sup>30</sup>. Przeciwstawiał on również mozolny wysiłek, rozciągnięty w czasie i oparty na racjonalnym historyzmie, impulsywnemu i zgubnemu dążeniu do osiągnięcia „czyżości” ustrojowej, sypiącej z rękawa obietnicami „złotych gór” uzyskanych w drodze rewolucyjnej, bez oglądania się zarówno na błędy, jak i dokonania pokoleń przeszłych<sup>31</sup>.

Bez trudu można tu odnaleźć wiele cech wspólnych z doktryną dystrybucjonizmu. Belloc opierał tę koncepcję ustrojową na analizie historycznej. Główną inspirację dla podstawowych założeń dystrybucjonizmu czerpał bezpośrednio z doświadczenia europejskich społeczności doby średniowiecza. Definiując dystrybucjonizm, stwierdzał, iż

Stan społeczeństwa, w którym rodziny [...] są, w zdecydowanej większości, właścicielami ziemi i produkcji), jest prawdopodobnie najstarszym, a z pewnością najbardziej powszechnym ze środków produkcji, jak i władają same sobą jako ludzkimi czynnikami produkcji (czyli ludźmi, którzy za pomocą własnej ludzkiej energii produkują bogactwa za pomocą owych czynników wszystkich znanych ustrojów społecznych. [...]. Jest to stan, do którego ludzie co do zasady starają się powrócić, gdy omyłkowo zapędzą się w jakikolwiek inny ustrój<sup>32</sup>.

Opisana powyżej sytuacja urzeczywistniła się w Europie. Przez dłuższy czas rzeczywistość polityczna, społeczna i ekonomiczna opierała się na instytucji niewolnictwa i koncepcji państwa na niej zbudowanego. Stan ten utrzymywał się do momentu, w którym to w Europie doszło do przeprowadzania brzemiennego w skutki eksperymentu natury moralnej, tzn. zakorzenienia „wiary chrześcijańskiej”, odbywającego się pod kierownictwem Kościoła katolickiego. „Jednym z produktów ubocznych owych eksperymentów, który wyłonił się bardzo powoli ze starego pogańskiego świata [...], była nader stopniowa przemiana państwa niewolniczego w coś zupełnie innego – społeczność właścicieli”<sup>33</sup>.

W wyniku owej chrześcijańskiej przemiany, odbywającej się stopniowo w europejskim społeczeństwie przez około dziesięć wieków średniowiecza, instytucja niewolnictwa uległa praktycznej likwidacji, a „wolne posiadanie” (czyli takie, które efektywnie gwarantuje wolność) uzyskało powszechny status

<sup>30</sup> **F. Koneczny**, *Prawa dziejowe*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Komorów 1997 [rękopis, pierwsze wydanie 1982], s. 395.

<sup>31</sup> *Ibidem*, s. 396.

<sup>32</sup> **H. Belloc**, *Economics for Helen*, IHS Press, Norfolk, VA 2004 [1924], s. 102.

<sup>33</sup> **H. Belloc**, *The Servile State*, The Liberty Fund, Indianapolis 1977 [1912], s. 69–70.

rzeczy zwyczajnej i potrzebnej, harmonijnie wkomponowanej w szczęśliwe życie ludzkie. Belloc stwierdził zatem, że Wiek Średni poczęły oraz wydały na świat ustrój, który określa jako „doskonałe osiągnięcie społeczności ludzkiej” – państwo dystrybucyjne<sup>34</sup>. Opisana tutaj ewolucja ustrojowa ma charakter zdecydowanie aposterioryczny i doskonale wpisuje się w ramy założeń opisanych przez Konecznego. Nie ma tutaj mowy o narzucaniu ustroju, wlewaniu masy społecznej do gotowej formy tak, jak to pragnęliby zrobić socjaliści<sup>35</sup>. Nie ma również mowy o oderwaniu od historii i tradycji, doświadczenia przeszłych pokoleń. Chesterton pisał, iż „wszyscy ludzie w historii, którzy naprawdę dokonali czegoś ze swoją przyszłością, mieli oczy swoje utkwione w przeszłości”<sup>36</sup>. Koneczny konstatował zaś: „Historyzm jest to patrzenie w przyszłość zrzeszenia metodą aposterioryczną, na podstawie doświadczenia przeszłości. Historyzm stanowi podwalinę normalnego rozwoju wszelkich zrzeszeń, od najmniejszych do największych”<sup>37</sup>. Harmonia powyższych twierdzeń dowodzi, iż aposterioryzm w tworzeniu ustroju był cechą wspólną dystrybucjonizmu i założeń cywilizacji łacińskiej – formowanie powolne i naturalne, nie gwałtowne i narzucone w sposób sztuczny.

### 3.2. Ustawodawstwo na rzecz dystrybucji i utrzymania własności

Koneczny pisał o dwóch zasadach ekonomicznych charakterystycznych dla epoki średniowiecza. Pierwszą z nich było dążenie społeczeństwa do stworzenia warunków, które umożliwiłyby zaistnienie jak największej liczbie osób niezależnych materialnie, „stojących na własnych nogach”. Drugą była ochrona mniejszych, słabszych podmiotów życia gospodarczego przed wchłanianiem przez byty większe, silniejsze<sup>38</sup>. Zdaniem uczonego stosowanie się do tych założeń podnosiło dobrze rozumiany dobrobyt i „wytwarzało niezrównane podłoże pod wszechstronny rozwój cywilizacji łacińskiej”<sup>39</sup>.

<sup>34</sup> *Ibidem*, s. 81.

<sup>35</sup> **H. Belloc**, *Socialism and the Servile State*, The Catholic World, April/September 1917/CV, s. 16.

<sup>36</sup> **G.K. Chesterton**, *What's Wrong with the World*, Dover Publications, Inc, Mineola, New York 2007 [1910], s. 22.

<sup>37</sup> **F. Koneczny**, *Prawa dziejowe...*, s. 149.

<sup>38</sup> *Ibidem*, s. 323; **F. Koneczny**, *Co wskrzesić z ekonomii średniowiecznej?* [1935], w: **F. Koneczny**, *O sprawach ekonomicznych*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa b.d.w., s. 54.

<sup>39</sup> *Ibidem*.



Zasady te stanowią również podstawowy kościół dystrybucjonizmu, co wynika z wspomnianej już wartości, którą ustrój ten przypisuje własności prywatnej jako warunkowi *sine qua non* faktycznej wolności. Belloc poświęcał wiele uwagi rozwiązaniom ustrojowym mającym chronić odpowiedni poziom posiadania u „definiującej” większości społeczeństwa. Stwierdzał on, iż podstawową funkcją państwa jest gwarantowanie poprzez swoje ustawy i autorytet stabilności własności (zarówno tej indywidualnej, jak i zbiorowej), szczególnie w formie ochrony własności przed atakami zewnętrznymi<sup>40</sup>.

Belloc i Chesterton w swoich tekstach opisywali konkretne postulaty ustrojowe, które ułatwiają dystrybucję i względną stałość własności. Jednym z nich było zróżnicowane opodatkowanie. Chesterton wysuwał propozycję: „Opodatkowanie umów w taki sposób, aby zniechęcić do sprzedaży małej własności dużym posiadaczom i zachęcić do podziału dużej własności między małych właścicieli”<sup>41</sup>. Belloc był zwolennikiem podobnego rozwiązania, które jego zdaniem dawało dobre efekty w jak najszerszej dystrybucji dóbr materialnych: „Kiedy duża własność wykupuje małą, niech podatek będzie wysoki. Kiedy mała własność kupuje części dużej własności, pomagając tym samym podziałowi własności, niech podatek będzie niski czy wręcz nieistniejący”<sup>42</sup>. Belloc odrzucał też z całą mocą dopuszczalność wysokich podatków narzucanych w stopniu jednorodnym na całe społeczeństwo: „Wysokie opodatkowanie jest niekompatybilne z powszechną instytucją własności. Jedno jest zabójcze dla drugiego”<sup>43</sup>. Stosunek do opodatkowania w dystrybucjonizmie ma zatem ten sam główny kierunek, który Koneczny postulował w swoich tezach zasadniczych, będących jego wyobrażeniem modelowego ustroju cywilizacji łacińskiej w warunkach polskich – „Podatki i ciężary od własności nie mogą być tak wielkie, iżby zniechęcały do jej nabywania i utrzymywania”<sup>44</sup>.

Belloc opisywał złożoną sytuację podmiotów operujących znacznym zasobem dóbr, działających na większą skalę. Postulował w tym wypadku celowościowe stosowanie podatków, mające na celu ograniczanie dominacji takich podmiotów<sup>45</sup>. Nie wykluczał jednak ich istnienia, uznawał również, iż w pewnych dziedzinach gospodarki konieczne jest istnienie monopolu. Monopol taki powinien być jego zdaniem regulowany przez państwo, a najlepiej

<sup>40</sup> H. Belloc, *The Way Out*, Catholic Authors Press, Hartford, Connecticut 2006 [1938], s. 147.

<sup>41</sup> G.K. Chesterton, *The Outline...*, s. 98.

<sup>42</sup> H. Belloc, *The Way...*, s. 118.

<sup>43</sup> H. Belloc, *An Essay...*, s. 66.

<sup>44</sup> F. Koneczny, *Czterdzieści tez...*, s. 3.

<sup>45</sup> H. Belloc, *An Essay...*, s. 36–37.

upowszechniony poprzez jak najszerszą możliwość wykupienia udziałów w takim monopolu<sup>46</sup>. Koneczny odnosił się to tego zagadnienia, stosując interesujące, lokalne nazewnictwo. Pisał mianowicie o „żubrach”, czyli o wielkich przedsiębiorstwach przemysłowych. Owe dostojne zwierzęta przeciwstawił pracowitym „mrówkom”, czyli drobnym przedsiębiorcom<sup>47</sup>. Zauważał on, iż przywileje, jakimi cieszą się „żubry”, okazują się ciężarami dla „mrówek”, a pośrednio dla ogółu społeczeństwa<sup>48</sup>. Mimo dość krytycznego tonu, w jakim opisywał umiejętność „żubrów” do wykorzystywania swojej siły i wywalczenia jak najkorzystniejszej pozycji w danych warunkach ustrojowych, stwierdzał on, iż o ile większą sympatią darzył „mrówki”, o tyle wiedział, że „żubry” zawsze będą potrzebne<sup>49</sup>. Ostateczną konstatacją jego tekstu było jednakże stwierdzenie, iż nie można uzasadniać przywilejów „żubrów” wydajnością produkcyjną dużych przedsiębiorstw. Wręcz przeciwnie, używał on metafory zdrowego dziecka, które bezzasadnie domaga się opieki gwarantowanej choremu rodzeństwu, sugerując, iż to mniejsze, mniej wydajne podmioty potrzebują pomocy w utrzymaniu swojej niezależności ekonomicznej<sup>50</sup>. Koneczny, podobnie do Belloc, uznawał potrzebę aktywnej roli państwa w jak najszerszym podziale dób materialnych („Używano nawet środków sztucznych [...], żeby dochód rozdzielać jak najbardziej”<sup>51</sup>) i utrzymaniu powszechności posiadania („Ustawodawstwo [...] ochraniało zamożność. Celem gospodarki średniowiecznej było rozpowszechnianie zamożności”<sup>52</sup>).

### 3.3. Szczególna pozycja własności nieruchomości

Omawiając zagadnienie ochrony posiadania, należy wskazać, jaki przedmiot własności przedstawia największą wartość w perspektywie zarówno dystrybucjonizmu, jak i cywilizacji łacińskiej. Koneczny nie miał tutaj najmniejszych wątpliwości – kluczowa jest własność nieruchomości. Stwierdzał:

Cywilizacja, oparta na własności, musi zmierzać do tego, by każdy posiadał własność; skoro zaś opieramy się przede wszystkim na własności nieruchomości, rozwój więc nasz

<sup>46</sup> H. Belloc, *The Way...*, s. 147–148.

<sup>47</sup> F. Koneczny, *Przywileje żubrów*, *Myśl Narodowa* 1933/XIII/19, s. 257.

<sup>48</sup> *Ibidem*, s. 258.

<sup>49</sup> *Ibidem*, s. 259.

<sup>50</sup> *Ibidem*.

<sup>51</sup> F. Koneczny, *Prawa dziejowe...*, s. 323–324.

<sup>52</sup> *Ibidem*, s. 324.

cywilizacyjny wymaga koniecznie, by własność tę rozpowszechnić jak najbardziej. Ideałem cywilizacji chrześcijańsko-klasycznej musi być to, by każdy posiadał nieruchomości [...]<sup>53</sup>.

Wyższości własności ziemi nad posiadaniem ruchomości Koneczny upatrywał w pierwszej kolejności w naturze moralnej tych przedmiotów – jego zdaniem „własność ziemską daje najwięcej niezawisłości duchowej”. Ostatecznie owocuje również niezależnością materialną<sup>54</sup>. Właściciel ziemi jest „sam sobą – póki trwa i panuje koło niego cywilizacja łacińska”. Inną cechą immanentną nieruchomości, decydującą o jej unikatowej wartości, jest jej trwałość – ułatwia ona dziedziczenie i stabilnie zapewnia niezależność ekonomiczną, zwiększając liczbę wolnych jednostek i społeczności<sup>55</sup>. Uczony konkludował, że dobro cywilizacji łacińskiej wymaga jak najszerszego rozpowszechnienia się własności nieruchomości, która to winna być ustawowo protegowana<sup>56</sup>.

Dystrybucjonizm rozwój dobrobytu opiera na prymacie tego samego przedmiotu własności. Belloc utrzymywał, że posiadanie ziemi to typowa i podstawowa forma własności. Definiuje ona istotę owej instytucji, będąc faktyczną gwarancją i fundamentem wszelkich praw obywatelskich w społeczeństwach zachodniego świata<sup>57</sup>. Postulując powrót do ustroju „własnościowego”, stwierdzał, że „przywrócenie własności oznacza [...] przede wszystkim przywrócenie własności ziemi”<sup>58</sup>. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na szczególny nacisk, kładziony na rolnictwo organicznie zależne od własności nieruchomości. Chesterton terminu „własność chłopska” (ang. *peasant proprietorship*) używał jako synonimu postulowanego przez siebie ustroju<sup>59</sup>, a jednym z najpopularniejszych haseł w jego bogatym dorobku stało się zagwarantowanie każdemu „krowy i trzech akrów ziemi”<sup>60</sup>. W jego oczach autonomia rolnika była wzorem, uosabiała samą ideę dystrybucjonizmu. Afirmował on holizm egzystencji ludzkiej związanej z uprawą ziemi, mówiąc, iż „Potrzebujemy grup społecznych, w których rzeczy ciągle wracają do tych, którzy je wydają; oraz ludzi, którzy znają koniec, początek oraz kulisty kształt tego naszego małego życia”<sup>61</sup>. Nietrudno jest w tych słowach odnaleźć odbicie wyżej przytoczonych słów Konecznego

<sup>53</sup> F. Koneczny, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom II...*, s. 267–268.

<sup>54</sup> F. Koneczny, *Prawa dziejowe...*, s. 325.

<sup>55</sup> *Ibidem*.

<sup>56</sup> *Ibidem*, s. 326.

<sup>57</sup> H. Belloc, *An Essay...*, s. 56.

<sup>58</sup> *Ibidem*.

<sup>59</sup> G.K. Chesterton, *What's Wrong...*, s. 212.

<sup>60</sup> G.K. Chesterton, *The Outline...*, s. 77.

<sup>61</sup> *Ibidem*, s. 140.

o „niezawisłości duchowej”. W świetle poprzednich stwierdzeń naturalny okazuje się fakt, iż Belloc postulował rozwiązania ustawowe mające doprowadzić do efektywnego podziału gruntów<sup>62</sup>.

#### 4. Kierownicza rola Kościoła katolickiego i prymat chrześcijańskiej moralności

Wszystko, co zostało do tej pory opisane, jest w mniejszym lub większym stopniu związane z perspektywą chrześcijańską, a mówiąc precyzyjniej – katolicką. Koneczny określał Kościół „politycznym wychowawcą narodów”<sup>63</sup>, którego dziełem była sama cywilizacja łacińska<sup>64</sup>, powstała dzięki dalszemu rozwojowi cywilizacji rzymsko-helleńskiej<sup>65</sup>. Podobnie twierdził Belloc, który pisał o historycznym fakcie utworzenia europejskiej struktury społecznej przez Kościół katolicki budujący na szlachetnych fundamentach klasycznej starożytności<sup>66</sup>.

Bezpośrednim następstwem takiego stanu rzeczy był wszechobecny duch religii Chrystusowej, przenikający każdą dziedzinę życia społeczności – w tym ustroj ekonomiczny. Chesterton pisał, iż prawdziwą duszą chrześcijaństwa jest zdrowy rozsądek, dający namacalne, trwałe owoce<sup>67</sup>. Belloc opisywał moralną atmosferę wytworzoną przez nauczanie Kościoła, która była głównym napędem rozwoju – to dzięki niej niewolnik stał się stopniowo wolnym obywatelem, praca zaczęła gwarantować wolność ekonomiczną w ramach ustroju cechowego, lichwa uległa znacznemu ograniczeniu, a wolna konkurencja została ujęta w odpowiednie ramy, sprzyjające szerokiej dystrybucji własności<sup>68</sup>.

Koneczny przedstawiał ogólną tezę, z której wynikały wszystkie postulaty katolickiego życia zbiorowego: wyższość pierwiastków duchowych nad materialnymi<sup>69</sup>. Z postawy tej wynikały rozmaite (parafrazując Chestertona) „praktyczne i trwałe owoce”, fundamenty ustroju społecznego. Jednym z najważniejszych postulatów katolickiego życia zbiorowego określał małżeństwo monogamiczne,

<sup>62</sup> H. Belloc, *An Essay...*, s. 56–65.

<sup>63</sup> Zob. F. Koneczny, *Kościół jako polityczny wychowawca narodów*, Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej w Warszawie, Warszawa 1938.

<sup>64</sup> F. Koneczny, *Rozwój moralności*, Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej, Lublin 1938, s. 26.

<sup>65</sup> F. Koneczny, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom I...*, s. 9.

<sup>66</sup> H. Belloc, *Europe and the Faith*, The Paulist Press, New York 1920, s. 260–261.

<sup>67</sup> G.K. Chesterton, *Wiekisty człowiek [The Everlasting Man]*, tłum. M. Sobolewska, Fronda, Warszawa b.d.w. [1925], s. 432.

<sup>68</sup> H. Belloc, *The Crisis of Our Civilization*, Cassel and Company LTD., London 1937, s. 223–224.

<sup>69</sup> F. Koneczny, *Kościół jako...*, s. 17.

które stanowi „podstawę własności osobistej”<sup>70</sup>, wpływając na stabilność posiadania poprzez emancypację rodziny<sup>71</sup>. Podobnie jak Belloc przypisywał moralności chrześcijańskiej decydujący wpływ na zniesienie niewolnictwa<sup>72</sup>. Produkcja rzemieślnicza i handel w Christianitas miały jego zdaniem charakter „misterny”, doskonale podporządkowany szerzeniu i utrzymywaniu wolności ekonomicznej<sup>73</sup>. Źródło opisanego w powyższym podrozdziale ustrojowego aposterioryzmu Koneczny odnajdywał w chrześcijańskim personalizmie, który wynika bezpośrednio z nauczania Kościoła o odrębności duszy ludzkiej i o wolnej woli człowieka<sup>74</sup>. Ostatecznym celem ustrojowym jest w warunkach katolickich społeczeństwo ukształtowane na wzór organizmu („Idzie się więc od personalizmu przez aposterioryczność do organizmu [...]”<sup>75</sup>). Organicyzmowi przeciwstawił mechanycyzm, który jego zdaniem nie mógł wytworzyć prawdziwego dobrobytu<sup>76</sup> – stwierdzenie w pełni harmonizujące z odrzuceniem przez Belloc’a prób syntetycznego budowania społeczeństwa własnościowego, bez jego wcześniejszego „nawrócenia”<sup>77</sup>.

Prymat duchowości nad materializmem ma fundamentalne następstwa ustrojowe. Koneczny postulował etykę totalną, tzn., aby każda dziedziną życia prywatnego i publicznego przejęta była moralnością chrześcijańską, „zwierchniczką wszelkich [...] myśli i czynów”. Wartym odnotowania jest fakt, iż „skłonność do mechanizacji społeczeństwa”, „skurczenie etyki” i „zwolnienie państwa od etyki” określał jednym z następstw protestantyzmu<sup>78</sup>. Jest to kolejny punkt styczny z myślą Belloc’a, który ujmował następstwa reformacji holistycznie jako całość czynników moralnych wraz z materialnymi<sup>79</sup>. Angielski autor wierzył, że katolicka tradycja historyczna jest najobiektywniejszym sposobem na dojrzenie dobrodziejstw średniowiecznego systemu ekonomicznego, którego efektywność we wdrażaniu sprawiedliwości społecznej wprawia w osłupienie historyka odrzucającego moralność chrześcijańską<sup>80</sup>. Osiągnięcia te nie były

<sup>70</sup> *Ibidem*, s. 14.

<sup>71</sup> **F. Koneczny**, *Prawa dziejowe...*, s. 112.

<sup>72</sup> **F. Koneczny**, *Kościół jako...*, s. 14–15.

<sup>73</sup> **F. Koneczny**, *Co wskrzesić...*, s. 54.

<sup>74</sup> **F. Koneczny**, *Kościół jako...*, s. 20.

<sup>75</sup> *Ibidem*, s. 22.

<sup>76</sup> *Ibidem*, s. 26.

<sup>77</sup> **H. Belloc**, *The Crisis...*, s. 224.

<sup>78</sup> **F. Koneczny**, *Protestantyzm w życiu zbiorowym*, Wydawnictwo Prohibita, Warszawa 2018 [1938], s. 62.

<sup>79</sup> Zob. **H. Belloc**, *The Results of the Reformation*, *The Catholic World*, October 1911/March 1912/XCIV, s. 515–524, 799–807.

<sup>80</sup> **H. Belloc**, *Catholicism and History*, *The Dublin Review*, July/October 1911/CXLIX/298–299, s. 324.

w żaden sposób zadziwiający ani dla Konecznego, ani dla twórców dystrybucjonizmu, dla których punktem wyjścia była katolicka nauka społeczna, a przede wszystkim encykliki papieskie *Rerum Novarum*<sup>81</sup> i *Quadragesimo Anno*<sup>82</sup>.

## 5. Zakończenie

Powyższa analiza wskazuje na liczne podobieństwa pomiędzy doktryną dystrybucjonizmu a założeniami cywilizacji łacińskiej opisanymi przez Feliksa Konecznego. Tożsame elementy dotyczą zarówno najbardziej ogólnych cech i wzorców (np. centralna rola własności, fascynacja systemem ekonomicznym średniowiecza i afirmacja roli Kościoła katolickiego wraz z jego chrześcijańską etyką), jak i bardziej konkretnych rozwiązań ustrojowych (np. dopuszczalność ingerencji państwowej w wolny rynek, szczególny nacisk kładziony na dystrybucję własności nieruchomości). Należy w tym miejscu jednakże odnotować, iż nie we wszystkich kwestiach występuje tutaj doskonała harmonia. Najbardziej jaskrawym przykładem może być stosunek do alternatywnych rozwiązań ustrojowych. Dystrybucjonizm przedstawia się jako istotowo różna alternatywa zarówno dla kapitalizmu, jak i socjalizmu<sup>83</sup>. Tymczasem Koneczny, choć wykluczał współistnienie socjalizmu i komunizmu z cywilizacją łacińską („Cały marksizm wymierzony jest przeciwko cywilizacji łacińskiej”<sup>84</sup>), tak dopuszczał możliwość „łacińskiego” kapitalizmu („Gdyby kapitalizm stosować po katolicku, dawałby zupełnie inne wyniki i wydałby się czymś innym”<sup>85</sup>). Dalsze opisanie zależności pomiędzy ww. ustrojami ekonomicznymi a wyróżnionymi przez Konecznego cywilizacjami stanowić może wielce interesujący przedmiot badań.

Pomimo braku absolutnej zgodności pomiędzy Konecznym a duetem Chestertona i Belloc konkluzja niniejszej analizy jest następująca: dystrybucjonizm nie tylko odznacza się wieloma cechami charakterystycznymi dla ustroju ekonomicznego w cywilizacji łacińskiej, ale jawi się jako **modelowe rozwiązanie** w (co najmniej) większości dziedzin życia gospodarczego takiej społeczności.

<sup>81</sup> Zob. **Leon XIII**, *Rerum Novarum. O kwestii socjalnej*, Wydawnictwo TE DEUM, Warszawa 2001 [1891].

<sup>82</sup> Zob. **Pius IX**, *Quadragesimo Anno. O chrześcijańskim ustroju społecznym*, Wydawnictwo TE DEUM, Warszawa 2002 [1931].

<sup>83</sup> Zob. **H. Belloc**, *Neither Capitalism nor Socialism*, *The American Mercury* 1937/XLI/163, s. 309–316.

<sup>84</sup> **F. Koneczny**, *Rozmnożenie bolszewizmu* [1930], w: **F. Koneczny**, *O cywilizację łacińską*, Dom Wydawniczy „Ostoja”, Krzeszowice b.d.w., s. 6.

<sup>85</sup> **F. Koneczny**, *Dobrobyt...*, s. 91–92, por. **F. Koneczny**, *Prawa dziejowe...*, s. 62.

Cel w obu przypadkach jest taki sam – holistycznie rozumiany dobrobyt uzyskany poprzez własność i płynącą z niej wolność. Choć nie jest znana ani bezpośrednia afirmacja angielskiego dystrybucjonizmu przez Konecznego, ani użycie precyzyjnych kategorii polskiego uczonego przez Belloc'a i Chestertona, to w świetle powyższego stwierdzić można, iż wszyscy oni byli przedstawicielami jednej „metody życia zbiorowego”, czyli *cywilizacji*.

Pisząc o społeczeństwie, w którym proletariatus nie występuje, Koneczny stwierdził realistycznie, że jest to ideał ekonomiczny, którego pełne osiągnięcie nie jest prawdopodobnie możliwe<sup>86</sup>. Zaraz dodawał jednak, że „Można się [...] do niego zbliżyć, a starania o to jak najusilniejsze są obowiązkiem cywilizacyjnym”<sup>87</sup>. Podobnie wypowiadał się Belloc, który nie dążył bezpośrednio do zapewnienia realnej własności *wszystkim* jednostkom i rodzinom w danym społeczeństwie, a jedynie do nadania „własnościowego” tonu, czyli ukształtowania społeczności z dominującą obecnością wolnych posiadaczy<sup>88</sup>. Chesterton pisał: „nie oferujemy perfekcji, tym co oferujemy, jest proporcja”<sup>89</sup>. Osoby, którym bliskie są ideały dystrybucjonizmu lub „łacińskie”, mogą brać udział w przytoczonym wysiłku cywilizacyjnym na wiele sposobów. Aby działania owe były racjonalne i owocne, należy za namową Konecznego badać „sprawy życia zbiorowego ze wszystkich możliwych punktów obserwacyjnych”<sup>90</sup>, mając cały czas na uwadze prawa współmierności kategorii bytu<sup>91</sup>.

## Bibliografia

- Belloc H.**, *An Essay on the Restoration of Property*, IHS Press, Norfolk VA 2002 [1936].  
**Belloc H.**, *Catholicism and History*, The Dublin Review, July/October 1911/CXLIX/298–299, s. 321–328.  
**Belloc H.**, *The Crisis of Our Civilization*, Cassel and Company LTD., London 1937.  
**Belloc H.**, *Economics for Helen*, IHS Press, Norfolk, VA 2004 [1924].  
**Belloc H.**, *Europe and the Faith*, The Paulist Press, New York 1920.  
**Belloc H.**, *Neither Capitalism nor Socialism*, The American Mercury 1937/XLI/163, s. 309–316.  
**Belloc H.**, *The Results of the Reformation*, The Catholic World, October 1911/March 1912/XCIV, s. 515–524, 799–807.

<sup>86</sup> **F. Koneczny**, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom II...*, s. 268.

<sup>87</sup> *Ibidem*.

<sup>88</sup> **H. Belloc**, *Neither Capitalism...*, s. 310–311.

<sup>89</sup> **G.K. Chesterton**, *The Outline...*, s. 79.

<sup>90</sup> **F. Koneczny**, *O ład w historii*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Komorów b.d.w. [1948], s. 68.

<sup>91</sup> **F. Koneczny**, *Prawa dziejowe...*, s. 323.

- Belloc H.**, *The Servile State*, The Liberty Fund, Indianapolis 1977 [1912].
- Belloc H.**, *Socialism and the Servile State*, The Catholic World, April/September 1917/CV, s. 14–32.
- Belloc H.**, *The Way Out*, Catholic Authors Press, Hartford, Connecticut 2006 [1938].
- Bezat P.**, *Poglądy polityczno-prawne Feliksa Konecznego*, Dom Wydawniczy „Ostoja”, Krzeszowice 2004.
- Bezat P.**, *Teoria cywilizacji Feliksa Konecznego*, Dom Wydawniczy „Ostoja”, Krzeszowice 2004.
- Boruta P.**, **Tulejski T.**, *Poza kapitalizmem i socjalizmem. Dystrybucjonizm jako alternatywa wobec materialistycznego postrzegania ludzkiej egzystencji*, Studia Prawno-Ekonomiczne 2017/CIV, s. 27–44.
- Chesterton G.K.**, *The Outline of Sanity* [1926], w: G.K. Chesterton, *The Collected Works of G.K. Chesterton Volume V*, Ignatius Press, San Francisco 1987, s. 35–209.
- Chesterton G.K.**, *What's Wrong with the World*, Dover Publications, Inc, Mineola, New York 2007 [1910].
- Chesterton G.K.**, *Wiekuisty człowiek [The Everlasting Man]*, tłum. M. Sobolewska, Fronda, Warszawa b.d.w. [1925].
- Koneczny F.**, *Co wskrzesić z ekonomii średniowiecznej?* [1935], w: F. Koneczny, *O sprawach ekonomicznych*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa [b.d.w.], s. 51–60.
- Koneczny F.**, *Czterdzieści tez zasadniczych*, Trybuna Ludu 1927/19, s. 2–3.
- Koneczny F.**, *Dobrobyt* [1938], w: F. Koneczny, *O sprawach ekonomicznych*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa b.d.w., s. 73–99.
- Koneczny F.**, *Ekonomia i etyka* [1947], w: F. Koneczny, *Zwierzchnictwo moralności. Ekonomia i etyka*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa 2006, s. 21–28.
- Koneczny F.**, *Kościół jako polityczny wychowawca narodów*, Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej w Warszawie, Warszawa 1938.
- Koneczny F.**, *O ład w historii*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Komorów b.d.w. [1948].
- Koneczny F.**, *O wielości cywilizacji*, Capital, Warszawa 2015 [1935].
- Koneczny F.**, *Państwo w cywilizacji łacińskiej* [1941], w: F. Koneczny, *Państwo i prawo w cywilizacji łacińskiej*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Warszawa-Komorów 2001, s. 3–234.
- Koneczny F.**, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom I*, Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań–Warszawa 1921.
- Koneczny F.**, *Polskie Logos a Ethos. Roztrząsanie o znaczeniu i celu Polski. Tom II*, Księgarnia Św. Wojciecha, Poznań–Warszawa 1921.
- Koneczny F.**, *Prawa dziejowe*, Wydawnictwo Antyk – Marcin Dybowski, Komorów 1997 [rękopis, pierwsze wydanie 1982].
- Koneczny F.**, *Protestantyzm w życiu zbiorowym*, Wydawnictwo Prohibita, Warszawa 2018 [1938].
- Koneczny F.**, *Przywileje żubrów*, Myśl Narodowa 1933/XIII/19, s. 257–259.
- Koneczny F.**, *Rozmnożenie bolszewizmu* [1930], w: F. Koneczny, *O cywilizację łacińską*, Dom Wydawniczy „Ostoja”, Krzeszowice [b.d.w.], s. 3–8.
- Koneczny F.**, *Rozwój moralności*, Towarzystwo Wiedzy Chrześcijańskiej, Lublin 1938.
- Koneczny F.**, *Warunki parlamentaryzmu*, Przegląd Powszechny 1924/164, s. 13–30.
- Leon XIII**, *Rerum Novarum. O kwestii socjalnej*, Wydawnictwo TE DEUM, Warszawa 2001 [1891].
- Novak M.**, *Saving Distributism*, w: G.K. Chesterton, *The Collected Works of G.K. Chesterton: Volume V*, Ignatius Press, San Francisco 1987, s. 15–33.



**Pius IX**, *Quadragesimo Anno. O chrześcijańskim ustroju społecznym*, Wydawnictwo TE DEUM, Warszawa 2002 [1931].

**Sancti Thomae de Aquino**, *De regno ad regem Cypri*, w: Sancti Thomae de Aquino, *Opera omnia, Tomus XLII, iussu Leonis XIII P.M. edita*, Editori Di San Tomasso, Rzym 1979, s. 417–471.

**Ziętek-Wielomska M.**, *Wstęp: Łacińskie Państwo Narodu Polskiego, Pro Fide Rege et Lege* 2019/1, s. 7–8.

Paweł BORUTA

## PROPERTY AND THE LATIN CIVILIZATION. DISTRIBUTIVISM IN THE POLITICAL AND LEGAL THOUGHT OF FELIKS KONECZNY

### Abstract

**Background:** Feliks Koneczny's intellectual heritage remains popular to this very day, inspiring creative scientific discourse in many fields. The most essential element of his legacy is undoubtedly the original system of the comparative science of civilizations, in particular of the Latin civilization, which he described exhaustively, and with which he identified. To better understand the essence of his thought, it is necessary to look at it from numerous perspectives. The subject of this work is an attempt to compare the essential characteristics of Latin civilization according to Koneczny with a system of a potentially similar nature, to show both entities in a new light. The desired effect is to better explain the sources of both systems, as well as to establish potential paths for further development.

**Research purpose:** The goal of the article is to place the Latin civilization next to distributivism, and to examine to what extent distributivism meets the political requirements set for Latin civilization by Koneczny. Distributivism, the concept of the socio-economic system developed by Hilaire Belloc and Gilbert Keith Chesterton, presupposes in its essence the need for the widest possible distribution of material goods. The author aims to describe to what extent this goal is compatible with the Latin civilization.

**Methods:** The author uses the historical-comparative and critical method to juxtapose Latin civilization and distributivism. Through a thorough analysis of source materials, he determines both concepts' origins and basic constituent factors, subsequently identifying analogies and relationships.

**Conclusions:** The conclusion is the confirmation of the high compatibility of Latin civilization with the doctrine of distributivism. Numerous identical elements are revealed: the recognition of the importance of property and economic freedom; the requirement of the widest possible distribution of ownership, especially land ownership; a *posteriori* method of systemic development; legislation conducive to the division and maintenance of property; affirmation of the role of the Catholic Church and Christian morality in the formation of societies. The obtained research results allow to put forward the thesis stating that distributivism is the model economic system in the Latin civilization. The success of the comparative analysis bodes well for further comparative studies concerning the types of civilization proposed by Koneczny and the economic systems described by Belloc and Chesterton.

**Keywords:** Latin civilization, Koneczny, distributivism, Belloc, Chesterton.